

פקודי

"כאשר צוה ד' את משה" - מדוע חזרה התורה בפרשתנו על ביטוי זה פעמים כה רבות?

הקדמה

הדבר הבולט ביותר בפרשתנו הוא הביטוי החוזר ונשנה: "כאשר צוה ד' את משה".

ארבע עשרה פעם מופיע הביטוי בפרשה: שבע פעמים בפרק ל"ט¹, ביחס לעשיית בגדי הכהונה, ועוד שבע פעמים בפרק מ"ג, ביחס להקמת המשכן, הנחת הכלים במשכן והעבודה ביום הקמתו.

בנוסף לכך מופיעים עוד ארבע פעמים ביטויים דומים:

"ויעשו בני ישראל ככל אשר צוה ד' את משה כן עשו" (לט, לב).

"ככל אשר צוה ד' את משה כן עשו בני ישראל את כל העבדה" (לט, מב).

"וירא משה את כל המלאכה והנה עשו אתה כאשר צוה ד' כן עשו, ויברך אתם משה" (לט, מג).

"ויעש משה ככל אשר צוה ד' אתו כן עשה" (מ, טז).

וכבר בתחילת הפרשה, בפסוק השני נאמר:

"ובצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה עשה את כל אשר צוה ד' את משה" (לח, כב).

ריבוי הביטויים הללו בולט במיוחד על סמך השוואה לפרשת ויקהל, שבה, אף על פי שמפורטת עשיית המשכן וכל אחד מכליו, לא נזכר אף לא פעם אחת אף לא אחד מהביטויים הנ"ל או ביטוי דומה לו!

נשאלת השאלה: מדוע בפרשת פקודי נזכר הביטוי "כאשר צוה ד' את משה" פעמים רבות כל כך, ומדוע הוא איננו נזכר כלל בפרשת ויקהל? שאלה זו כבר שאל הרמב"ן ובעקבותיו מפרשים רבים, וענו עליה תשובות רבות. במאמר זה נביא רק חלק מהתשובות, שמהן יש ללמוד לקחים חשובים לדורות.

¹ פסוקים א, ה, ז, כא, כו, כט, לא.
² פסוקים יט, כא, כג, כה, כז, כט, לב.

א. הסברי הרמב"ן לאי כתיבת הביטוי בעשיית כלי המשכן

1. הסברו הראשון של הרמב"ן

כתב הרמב"ן בפרשת ויקהל (לו, ח בסוף הדיבור): "והנה לא הזכיר במשכן וכל כליו 'כאשר צוה ד' את משה', אבל... בבגדי כהונה יזכיר כן בכל דבר ודבר! והטעם, כי כלל מלאכת המשכן בפסוק שאמר בסוף: 'ובצלאל בן אורי בן חור עשה את כל אשר צוה ד' את משה' (להלן לח, כב)".

לפי הסבר זה של הרמב"ן התורה לא הזכירה "כאשר צוה ד' את משה" בכל כלי בנפרד כיון שכתבה זאת בסיכום הכללי. אבל לא מובן מדוע בבגדי הכהונה הדגישה התורה שוב ושוב שהדברים נעשו "כאשר צוה ד' את משה" ולא כתבה זאת רק פעם אחת כמו בכלי המשכן. כמו כן לא מובן מדוע חזרה התורה על הביטוי "כאשר צוה ד' את משה" בפרק מ' לגבי הקמת המשכן.

2. הסברו השני של הרמב"ן

עוד כתב הרמב"ן: "ואולי היה זה מפני שנוי הסדר, כמו שהזכירו רבותינו (ברכות נה ע"א)".

גם בפרשת פקודי (לח, כב) כתב הרמב"ן כטעמו השני: "ובצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה עשה את כל אשר צוה ד' - על דעת רבותינו (ירושלמי פאה פ"ג ה"א) יהיה זה לשבח אותו ולומר שאפילו דברים שלא אמר לו רבו הסכימה דעתו למה שנאמר למשה מסיני. ולא בא הכתוב לומר שהוא עשה הכל, אלא שקיים בכל הנעשה על ידו כל אשר צוה ד' את משה, ולפיכך לא אמר בכל הנעשה עד הנה: 'כאשר דבר ד' אל משה', כי היה במשמע כאשר אמר משה בדבר ד', והוא שינה הסדר בהם ממה שאמר לו משה, ולפיכך כלל זה בכאן לומר שעשה הכל כאשר אמר השם, כמו שכתבתי למעלה (לו, ח)".

לפי ההסבר השני של הרמב"ן, התורה לא הזכירה "כאשר צוה ד' את משה" בכל אחד מכלי המשכן כיון שבצלאל שינה מהסדר שציווה משה. לפי הסבר זה ניתן לומר שלכן כתבה התורה בבגדי הכהונה שוב ושוב שהדברים נעשו "כאשר צוה ד' את משה", כדי לרמוז לנו שרק בגדי הכהונה נעשו בסדר שציווה ד' את משה, אך כלי המשכן לא נעשו בסדר זה.

אולי כך ניתן להסביר גם מדוע חזרה התורה על הביטוי "כאשר צוה ד' את משה" בפרק מ' לגבי הקמת המשכן: הקמת המשכן נעשתה בסדר שציווה ד' את משה, אך כלי המשכן לא נעשו בסדר זה.

מהו "שינוי הסדר" שכתב הרמב"ן?

כוונתו היא למה שכתב רש"י בתחילת פרשתנו (לח, כב): "ובצלאל בן אורי וגוי עשה אל כל אשר צוה ד' את משה. 'אשר צוה אותו משה' אין כתיב כאן, אלא 'כל אשר צוה ד' את משה', אפילו דברים שלא אמר לו רבו, הסכימה דעתו למה שנאמר למשה בסיני. כי משה צוה לבצלאל לעשות תחילה כלים, ואחר כך משכן. אמר לו בצלאל: מנהג העולם לעשות תחילה בית, ואחר כך משים כלים בתוכו. אמר לו: כך שמעתי מפי הקב"ה. אמר משה: בצל אל היית, כי וודאי כך צוה לי הקב"ה, וכן עשה המשכן תחילה, ואחר כך עשה כלים".

מקור דברי רש"י הוא בגמרא במסכת ברכות (נה ע"א): "אמר ר' שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן: בצלאל על שם חכמתו נקרא. בשעה שאמר לו הקדוש ברוך הוא למשה: לך אמור לו לבצלאל עשה לי משכן, ארון וכלים, הלך משה והפך ואמר לו: עשה ארון וכלים, ומשכן. אמר לו: משה רבינו, מנהגו של עולם אדם בונה בית, ואחר כך מכניס לתוכו כלים, ואתה אומר עשה לי ארון וכלים, ומשכן. כלים שאני עושה להיכן אכניסם? שמא כך אמר לך הקב"ה: עשה משכן ארון וכלים? אמר לו: שמא בצל אל היית וידעת".

וביאר שם רש"י: "לך אמור לו לבצלאל עשה משכן ארון וכלים. שכן הם סדורים בפרשת כי תשא: 'ראה קראתי בשם וגוי' את אהל מועד ואת הארון לעדות' וכל הפרשה. ומשה אמר לו: עשה ארון וכלים, כגון שלחן ומנורה, ואחר כך משכן, דסבירא לר' יונתן שכסדר שהם סדורים ב'ויקחו לי תרומה' אמר לו"³.

מדוע שינה משה ממה שצוה אותו ד'? כתב הרמב"ן בתחילת פרשת תרומה (כה, א): "והנה עיקר החפץ במשכן הוא מקום מנוחת השכינה, שהוא הארון, כמו שאמר: 'ונועדתי לך שם, ודברתי אתך מעל הכפרת' (להלן כה, כב), על כן הקדים הארון והכפרת בכאן, **כי הוא מוקדם במעלה**, וסמך לארון השלחן והמנורה, שהם כלים כמוהו, ויורו על ענין המשכן, שבעבורם נעשה. אבל משה הקדים בפרשת ויקהל: 'את המשכן, את אהלו ואת מכסהו' (לה, יא), וכן עשה בצלאל (להלן לו, ח), **לפי שהוא הראוי לקדם במעשה**".

אמנם הרמב"ן לא הסביר את הגמרא, אלא את הפסוקים, אבל על פי דבריו יש לבאר שמשם הקדים לבצלאל את הארון כדי ללמד אותו שהארון הוא תכלית המשכן, ובצלאל אמר שראוי להקדים בבניה את המשכן⁴.

³ ועייין שם בתוספות שכתבו: "לך אמור לבצלאל עשה משכן ארון וכלים. ואם תאמר: היכא אשכחן שצוה הקדוש ברוך הוא לעשות משכן תחילה? הרי בפרשת תרומה כתיב ארון תחילה (כה, י-כב)! ויש לומר דבפרשת כי תשא כתיב: 'את אהל מועד ואת הארון לעדות' (לא, ז).
⁴ עייין במאמר "מהי תכלית המשכן ומהו הכלי העיקרי במשכן?" בפרשת תרומה.

ב. הסבר ה"שירת דוד" לאי כתיבת הביטוי בעשיית כלי המשכן וכתבתו בבגדי הכהונה

הסבר אחר כתב ה"שירת דוד" (לח, כב). הוא פתח בשאלה אחרת וענה עליה, ועל פי התשובה לשאלה ההיא ענה גם על שאלת הרמב"ן: "יש לדייק... שבפרשת ויקהל נאמר הכל בלשון יחיד: 'ויעש', 'ויחבר', וכן כסדר, בכל מקום נאמר הכל בלשון יחיד, חוץ ממקום אחד שנאמר: 'ויעשו כל חכם לב בעשוי המלאכה את המשכן עשר יריעת שש משזר' וגו' (לו, ח). ואילו בפרשת פקודי נאמר הכל בלשון רבים: 'ויעשו', 'ויחברו', וכן כסדר, חוץ מבאפוד (לט, ב), בחושן (לט, ח), ובמעיל (לט, כב), שנאמר בהתחלת הפרשיות בלשון יחיד, ואחר כך לשון רבים, וכל זה צריך ביאור!

והנה בביאור סגנון הפסוקים בפרשת פקודי, למה באפוד חושן ומעיל התחיל בלשון יחיד וסיים בלשון רבים, כתב הנצי"ב (לט, ב) משום דכל התחלת המלאכה והסדר היתה על ידי בצלאל, ונגמרה על ידי שאר האומנים, וכדי שלא לקפח שכר האומנים, שהמה בעמלם עשו עיקר המלאכה, וגם כל דבר מצוה נקרא על שם גומרה, משום הכי כתיב בלשון רבים.

ונראה להוסיף על פי דרכו שהיה חילוק בין המלאכות שהוזכרו בפרשת ויקהל למלאכות שהוזכרו בפרשת פקודי. שכל המלאכות שהוזכרו בפרשת ויקהל, אף על פי שכל עושי המלאכה השתתפו, כמו שנאמר: 'ויעשו כל חכם לב בעשוי המלאכה את המשכן' (לו, ח), מכל מקום בצלאל גמר את כל המלאכה, ולכן נאמר הכל בלשון יחיד, להראות שהוא היה הגומר, ונקרא על שמו. ובוה מדויק מאד מה שנאמר בראש פרשת פקודי: 'ובצלאל בן אורי בן חור עשה את כל אשר צוה ד' את משה', כי הכל נקרא על שם בצלאל. מה שאין כן בעשיות בפרשת פקודי, בצלאל היה רק המתחיל, ועושי המלאכה גמרו, ולכן נאמר בלשון רבים, להראות שהמה עשו עיקר המלאכה, ונקרא על שם הגומרים [כמו שכתב הנצי"ב]. וזהו שסיים בפרשת פקודי: 'ותכל כל עבודת משכן אהל מועד, ויעשו בני ישראל ככל אשר צוה ד' את משה' (לט, לב), שכיון שבני ישראל עשו את הגמר נקרא על שמם".

על פי זה ענה גם על שאלת הרמב"ן: "ולפי זה יש לבאר למה בפרשת פקודי נאמר 'כאשר צוה ד' את משה' על כל פרט ופרט, ואילו בפרשת ויקהל כלל הכל במה שנאמר: 'ובצלאל בן אורי בן חור עשה את כל אשר צוה ד' את משה' (לח, כב). דבפרשת ויקהל, שהכל נגמר על ידי בצלאל, כמו שנתבאר, היה מספיק לומר רק שבצלאל עשה ככל אשר צוה ד' את משה, וממילא הכל נכלל, דהיינו שהוא גמר הכל ועשה ככל אשר צוה ד' את משה. אבל בפרשת פקודי, שעושי המלאכה גמרו המלאכה, הוצרך לומר על כל אחד ואחד שעשו ככל אשר צוה ד' את משה, דכיון

שנעשה על ידי אנשים נפרדים הוצרך לומר שכל אחד ואחד מהם דקדק במלאכתו לעשות כאשר צוה ד' את משה".

ה"שירת דוד" הסביר שהתורה לא כתבה לגבי המשכן וכליו "כאשר צוה ד' את משה" מפני שאת המשכן וכליו סיים בצלאל לבנות, ובמה שסיים בצלאל מספיק לכתוב פעם אחת שהוא עשה כאשר צוה ד' את משה, אבל בבגדי הכהונה שסיימו אומנים רבים, ציינה התורה פעמים רבות שכל אחד מהאומנים עשה "כאשר צוה ד' את משה".

ג. הסבר ה"אזנים לתורה" לכתובת הביטוי בבגדי הכהונה

הסבר אחר כתב ה"אזנים לתורה" (לט, א): "למה נאמר בפרשה זו הרבה פעמים (אחרי כל עשיה ועשיה של בגדי כהונה) 'כאשר צוה ד' את משה? הלא דבר הוא! ונראה ליישב על פי הידוע שבפרשת תצוה, שבה נצטוו בני ישראל על עשיית בגדי כהונה וסדר העבודה בשבעת ימי המילואים, לא נזכר שם משה בכל הפרשה, וזה מטעם שאמר: 'מחני נא מספרך אשר כתבת' (לב, לב), וקללת צדיק אפילו על חינום היא באה, ונתקיימה קללה זו בפרשת תצוה⁵. אבל משה נתקלל מפי עצמו בשעה שהתפלל על ישראל, ובחר במחיית שמו מן התורה ובלבד שלא יעשה ד' חס ושלום כליה בישראל. ולפיכך אף על פי שהיה הכרח לקיים במקצת את הקללה, כדי שלא לזלזל בדיבור היוצא מפי איש האלקים, אבל היא צריכה למצוא את תיקונה. וכן עשה ד', וכתב בתורתו בכל פרשה ופרשה של עשיית בגדי כהונה: 'כאשר צוה ד' את משה', לתקן את חסרון שמו של משה בפרשת הציווי, בפרשת תצוה"⁶.

ה"אזנים לתורה" הסביר שהתורה כתבה לגבי בגדי הכהונה "כאשר צוה ד' את משה" כדי לתקן את חסרון שמו של משה מפרשת תצוה, שבה נצטוו על בגדי הכהונה.

⁵ ה"אזנים לתורה" הוסיף כאן בסוגריים: "ועיין לעיל הטעם למה דווקא בפרשת תצוה". וכונתו למה שכתב בראש פרשת תצוה. עיין שם שביאר את הדבר בכמה אופנים.

⁶ עיין שם שהוסיף: "אחרי כתיב זאת מצאתי רמז לזה ב'בעל הטורים' בסוף פקודי". זו לשון "בעל הטורים" (מ, לב): "כאשר צוה ד' את משה - כתיב על כל דבר ודבר. כנגד מה שאמר משה: 'מחני נא' (לעיל לב, לב), הרבה להזכירו". יש לציין ש"בעל הטורים" כתב רק באופן כללי שכנגד מה שאמר משה 'מחני נא', הרבה להזכירו, אבל הוא לא הסביר מדוע נאמר ביטוי זה דווקא בפרשת פקודי ולא בפרשת ויקהל, ואילו לפי ה"אזנים לתורה" מובן מדוע נאמר הביטוי דווקא בפרשת פקודי ולא בפרשת ויקהל.

ועיין שם ב"אזנים לתורה" מה שהוסיף לגבי הביטוי "כאשר צוה ד' את משה" ביחס להקמת המשכן, על פי המדרש בויקרא רבה (א, ז ועיין שם בפירוש מהרז"ו).

ד. הסבר הנצי"ב לכתובת הביטוי בהקמת המשכן

על ההדגשה שמושה הקים את המשכן כאשר נצטווה עמד הנצי"ב ב"העמק דבר" (מ, טז) וכתב: "ויעש משה ככל אשר צוה ד' אתו כן עשה - לא להנאת כבוד וגדולה שיהיה לו יעוד במשכן קדשו, וכבוד אחיו ובניו, אלא כאשר צוה ד' אותו כן עשה".

הנצי"ב הסביר שהתורה כתבה לגבי הקמת המשכן וכליו "כאשר צוה ד' את משה" כדי ללמדנו שכוונתו של משה היתה לשם קיום המצוה בלבד, ולא הייתה לו שום כוונה להגדיל את כבוד עצמו וכבוד אחיו.

יש לציין שכעין זה פירש רש"י בפרשת צו (ויקרא ח, ה): "זה הדבר - דברים שתראו שאני עושה לפניכם - צוני הקב"ה לעשות, ואל תאמרו: לכבודי ולכבוד אחי אני עושה".

ה. הסבר הרב שילה לכתובת הביטוי בהקמת המשכן

הסבר אחר כתב הרב דניאל שילה (בגיליון "עונג שבת" פרשת פקודי תשנ"ז): "משה מתבשר באותו רגע כי מכאן ואילך יהיו אחיו אהרן ובניו כהנים בלעדיים במקדש לעולם, וכי הוא, משה ובניו, לא יזכו לכך עוד. אדם אחר היה חושב בלבו: וכי זה שכרי מכל עמלי? כלום אחר כל פעלי, ממצרים ועד הנה, לא היה ראוי שתנתן גם לי איזו שהיא גדולה? אולם משה משוחרר מכל נגיעה אישית: 'ויעש משה ככל אשר צוה ד' אתו כן עשה' (מ, טז)".

מעלת האחים הצדיקים משה ואהרן

יש לציין שאת אותה נקודה בדיוק שכתב הרב שילה ביחס למדרגתו של משה, שלא דאג לעצמו, הדגיש רש"י ביחס למדרגתו של אהרן.

בפירושו לסירובו של משה ללכת בשליחות ד' לגאול את ישראל כתב רש"י (שמות ד, י): "גם מתמול וגו' - למדנו שכל שבעה ימים היה הקב"ה מפתה את משה בסנה לילך בשליחותו... עד שחרה בו וקבל עליו. וכל זה [מפני] שלא היה רוצה ליטול גדולה על אהרן אחיו, שהיה גדול הימנו, ונביא היה, שנאמר: 'הנגלה נגליתי אל בית אביך בהיותם במצרים' (שמואל א ב, כז), הוא אהרן. וכן 'ואודע להם בארץ מצרים וגו' ואומר אליהם: איש שקוצי עיניו השליכו' (יחזקאל כ, ה-ז), ואותה נבואה לאהרן נאמרה".

אהרן היה הנביא ששהה עם בני ישראל במצרים, והוכיח אותם להפסיק לעבוד עבודה זרה, ובסוף בא משה, שלא היה עם בני ישראל במצרים, אלא גדל בבית פרעה, ואחר כך ברח למדין, וכעת הוא חוזר ממדין ונעשה מנהיגם של ישראל! חשש משה רבנו שאהרן אחיו יצטער על כך! אבל אמר לו ד': "הנה הוא יוצא לקראתך וראך ושמח בלבו" (שמות ד, יד). ופירש רש"י: "וראך ושמח בלבו -

לא כשאתה סבור שיהא מקפיד עליך שאתה עולה לגדולה. ומשם זכה אהרן לעדי החשן הנתון על הלב".

מקור דברי רש"י הוא במדרש תנחומא (שמות סימן כז), שם הורחבו הדברים, ושם אולי גם ניתן למצוא מקור לדברי הרב שילה ביחס לפרשתנו!

כך נאמר שם: "לך לקראת משה המדברה' (שמות ד, כז) – זהו שאמר הכתוב: 'מי יתנך כאח ל' (שיר השירים ח, א).

ישראל אומרין לפני הקדוש ברוך הוא: 'מי יתנך כאח ל'. אתה מוצא כל האחים שונאים זה לזה: ...

ובאיזה אח אמרו ישראל להקב"ה? כמשה ואהרן, שנאמר: 'הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד' (תהלים קלג, א), שהיו אוהבין ומחבבין זה את זה.

שבשעה שנטל משה את המלכות ואהרן את הכהונה לא שנאו זה את זה, אלא היו שמחים זה בגדולת זה, וזה בגדולת זה.

תדע לך, שבשעה שאמר הקדוש ברוך הוא למשה שילך בשליחותו אצל פרעה ואמר לו: 'שלח נא ביד תשלח' (שמות ד, יג) אתה סבור שמא עכב משה שלא רצה לילך?!

אינו כן, אלא כמכבד לאהרן. אמר משה: עד שלא עמדתי היה אהרן אחי מתנבא להם במצרים שמונים שנה, הוא שכתוב: 'ואודע להם בארץ מצרים' (יחזקאל כ,

ה). ומנין שאהרן היה מתנבא להם במצרים? שכך הוא אומר: 'ויבא איש אלקים אל עלי ויאמר אליו: כה אמר ד': הנגלה נגליתי אל בית אביך בהיותם במצרים' וגו' (שמואל א ב, כו).

אמר משה: כל השנים האלו היה אהרן אחי מתנבא, ועכשיו אני נכנס בתחומו של אחי ויהיה מיצר! לכך לא היה רוצה לילך. אמר ליה הקב"ה למשה: לא אכפת לאהרן בדבר זה. לא די שאינו מיצר, אלא עוד שמח! תדע לך שאמר ליה: 'וגם הנה הוא יוצא לקראתך וראך ושמח בלב' (שמות ד, יד). אינו

אומר: 'ושמח בפיו', או: 'ושמח' בלבד, אלא: 'ושמח בלב'!

אמר רשב"י: הלב ששמח בגדולת אחיו – יבא וישמח וילבש אורים ותומים, שנאמר: 'ונתת אל חשן המשפט את האורים ואת התומים, והיו על לב אהרן' (שמות כח, ל). הוי: 'וגם הנה הוא יוצא לקראתך' וגו' (שמות ד, יד). כיון שאמר ליה

כך, קבל עליו לילך. מיד נגלה הקדוש ברוך הוא על אהרן ואמר לו: 'לך לקראת משה' (שמות ד, כז). הוי 'מי יתנך כאח ל' (שה"ש ח, א) – כמשה וכאהרן. 'אמצאך בחוץ אשקך' – 'ויפגשהו בהר האלקים וישק לו' (שמות ד, כז)."

המדרש אמר: "שבשעה שנטל משה את המלכות ואהרן את הכהונה לא שנאו זה את זה, אלא היו שמחים זה בגדולת זה וזה בגדולת זה". אבל המדרש הביא ראיה רק לשמחת אהרן בעליית משה לגדולה, והוא לא הביא ראיה לשמחת משה בעליית אהרן לגדולה. היכן מצאנו שמשה שמח בנטילת אהרן את הכהונה? על פי

דברי הרב שילה אפשר לומר שהמקור הוא בפרשתנו!

סיכום

הסברים רבים נאמרו על השאלה מדוע הדגישה התורה בפרשת פקודי "כאשר צוה ד' את משה":

א. הרמב"ן הסביר שהתורה לא כתבה לגבי המשכן וכליו "כאשר צוה ד' את משה" מפני שבצלאל אכן לא עשה את המשכן וכליו בסדר שאמר משה.

ב. ה"שירת דוד" הסביר שהתורה לא כתבה לגבי המשכן וכליו "כאשר צוה ד' את משה" מפני שאת המשכן וכליו סיים בצלאל לבנות, ובמה שסיים בצלאל מספיק לכתוב פעם אחת שהוא עשה כאשר צוה ד' את משה, אבל בבגדי הכהונה, שסיימו אומנים רבים, ציינה התורה פעמים רבות שכל אחד מהאומנים עשה "כאשר צוה ד' את משה".

ג. ה"אזנים לתורה" הסביר שהתורה כתבה לגבי בגדי הכהונה "כאשר צוה ד' את משה" כדי לתקן את חסרון שמו של משה מפרשת תצוה, שבה נצטוו על בגדי הכהונה.

ד. הנצי"ב הסביר שהתורה כתבה לגבי הקמת המשכן וכליו "כאשר צוה ד' את משה" כדי ללמדנו שכוונתו של משה היתה לשם קיום המצוה בלבד, ולא הייתה לו שום כוונה להגדיל את כבוד עצמו וכבוד אחריו.

ה. הרב דניאל שילה הסביר שאף על פי שמשה ידע שאהרן ובניו יהיו הכהנים במשכן, ולא משה ובניו, אף על פי כן הוא לא הצטער, אלא עשה כאשר צוה ד' אותו.

סיום

מכל אחד מהטעמים הללו ניתן ללמוד לקח חשוב לדורות:

א. מדברי הרמב"ן יש ללמוד על חשיבות ידיעת המטרה והתכלית לפני העיסוק באמצעים ובכלים.

ב. מדברי ה"שירת דוד" יש ללמוד עד כמה אין הקב"ה מקפח שכרו של כל מי שעושה מעשה טוב.

ג. מדברי ה"אזנים לתורה" יש ללמוד שכאשר אדם מוסר נפשו על עם ישראל ובתחילה נראה שהוא מפסיד, בסופו של דבר הוא ירויח יותר ממה שהוא הפסיד.

ד. מדברי הנצי"ב יש ללמוד שאדם צריך לעשות מעשיו לשם שמים, ולא לשם תועלתו האישית או תועלת בני משפחתו.

ה. מדברי הרב דניאל שילה יש ללמוד שאדם צריך לשמוח בטובתו ובגדולתו של חברו, ולא לקנא בו.

יהי רצון שנעשה כל מעשינו לשם שמים ולשם רוממות קרן ישראל, ונשמח במעלת חברינו, ויבנה בית המקדש במהרה בימינו.